

2018

" 't Schrijfhoutje "

**Post Actieve
Marinevereniging
4e jaargang nr: 9
Augustus 2018**

" 't Schrijfhoutje" is een digitaal blad uitgegeven door de Post Actieve Marinevereniging

Dit digitale blad wordt uitgebracht naar de leden, donateurs en belanghebbenden.

In deze uitgaven worden stukken beschreven uit het heden, maar vooral uit het verleden, daar waar u en onze ROOTS lagen.

Redactie : Ton Meijdam
E-mail: penpam@ziggo.nl
telefoon:

Secretariaat: Piet Brinkman
E-mail: secretarispam@gmail.com
telefoon: 06-52520874

Overname en publicatie van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de redactie.

*****

In deze uitgave o.a.

pagina 2. Ingekomen stukken
pagina 4. Frans van Es Deel 2
pagina 19. VUUR Deel 3

Introductie MAHU (voorblad)

* MAHU

* HOUTEPEN

type: ondiepwatermijnenveger

klasse: Van Straelen-klasse KM

werfnummer: 661

naamsein: M 880

M 882

radio-roepnaam: PAMU

hulpgetal: 1222-117

tonnage: 171,3 ton

afmetingen: lengte 33.08 m oa

breedte 6.87 m

diepgang 1.80 m

voortstuwing: 2 Werkspoor dieselmotoren

vermogen: 1.100 pk

schroeven: 2

snelheid: 13 kn; vegend 9 kn

bemannning: 14

bewapening: 1 mitr. van 20 mm

Gebouwd in het Mutual Defence Assistance Program
voor Amerikaanse rekening.

Het bestuur heeft besloten om “Who the fuck is Frans van Es?” als een soort vervolgverhaal te publiceren in 't Schrijfhoutje. Wij hopen dat u er veel leesplezier aan beleeft.

Wat misschien uit de titel moge blijken, is dat weinig mensen Frans kennen. Dit is in totale tegenspraak met de werkelijkheid. Zeker in de Koninklijke Marine kent bijna iedereen Frans van Es, van hoog tot laag en van jong tot oud. Het oudere leergoed onder ons kent Frans nog wel persoonlijk of hebben hem zijdelings meegemaakt. De jongere garde kent hem van 'horen zeggen', maar allen hierboven beschreven kennen wel een aantal van zijn avonturen of anekdotes. Hierdoor alleen al is Frans een levende legende in de Koninklijke Marine in het algemeen en in de duik- en demontegroep in het bijzonder. Dit boek is zeker voor de 'kenner' een bevestiging van datgene wat wij allang wisten. De rebel, de ruwe bolster, de Hagenees, shockerend, ad rem, met een zeer groot gevoel voor humor, dat is Frans van Es! En ik heb het genoeg om Frans tot mijn weinige echte vrienden te mogen rekenen.

J. van Dijk

kapitein-luitenant ter zee,

Hoofd afdeling Duik- en
Demonteerzaken

'Who the fuck is Frans van Es?'

Voor velen is deze vraag compleet overbodig. Zij weten wie Frans is; de ex-marineman wiens levenswandel en marine carrière zó bizar is, dat iedereen het er over eens was 'dat je daar een boek over zou kunnen schrijven'.

Gelukkig is dat nu gebeurd. Uiteraard is er maar één die dat kan en dat is Frans zelf. Voor hen die Frans kennen is dit boek een heerlijke herkenning van al zijn stoere verhalen die hij nu eindelijk op zijn eigen (en vooral eigenwijze) wijze aan het papier heeft toevertrouwd. Wat overigens niet wil zeggen dat het papier daar zelf blij mee zal zijn; het heeft de drukker, naar het schijnt, ook grote moeite gekost om inkt te vinden die de opzienbarende en soms schokkende gebeurtenissen uit het leven van Frans kon en wilde vasthouden.

Wie Frans nog niet kent, staat een fantastische gebeurtenis te wachten. U zult kennismaken met het levensverhaal van een uniek mens; een verhaal dat het verdient om verteld te worden. Een 'bijzonder moeilijk opvoedbaar' jongetje dat tot grote opluchting van zijn omgeving bij de marine tekende voor 6 jaar; het zouden er uiteindelijk 34 worden. Maar ik heb slecht nieuws voor de marine; zij zijn er na al die tijd niet in geslaagd om het 'bijzonder moeilijk opvoedbare' er bij Frans uit te krijgen. Gelukkig maar. Zodoende kunnen wij nu intens genieten van zijn omzwervingen over de wereldzeeën en in menig vreemd land. We volgen zijn grillige loopbaan van matroos 3 e klasse naar duikmeester/demonteur, de EOD, de DDG tot en met opperschipper(adjutant); en uiteraard zijn tweede carrière als 'Tattoo Frans'. Om nog maar te zwijgen over de talrijke 'amoureuze aanvaringen' met het andere geslacht (lees: harde seks). Maar bovenal is dit boek doorspekt van de unieke humor van Frans die zijn oorsprong vindt in zijn geboortegrond Den Haag.

Kortom: voor u ligt het leven van Frans van Es, vereeuwigd in drukinkt en papier. Hoewel Frans met zijn geliefde Nel voorlopig nog niet zijn houten jas aan zal trekken en zich onvermoeibaar te buiten gaat aan alle geneugten des levens op het bloedmooie Curaçao, ben ik zielsgelukkig dat zijn autobiografie nu al geschreven is. Door hem zelf. Bijzonder eigenwijs, inderdaad. Hoewel ik weet dat het wederzijds is, wil ik tot slot zeggen dat ik het een voorrecht vind om Frans te kennen. Ik weet dat dit geldt voor alle mensen die hem in de loop der jaren hebben ontmoet, hoewel er bij het verschijnen van dit boek ongetwijfeld ergens in een bejaardentehuis een gepensioneerde marinecommandant zich dodelijk verslikt in een sudderlapje. Het zij zo. Maak de veiligheidsriemen vast, sla een vat bier achterover en geniet van de onvoorstelbare achtbaan van het marine leven van Frans van Es.

Alle hens aan dek!

Sjaak Bral,

Alles uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van de auteur.

Druk: Drukkerij Voortvaren Smits

Uitgave: Uitgeverij “De Nieuwe Haagsche”

Noot van de uitgever:

Alle woorden die in het marine jargon worden gebruikt zijn onverkort opgenomen in de tekst. Op geen enkele wijze zijn deze woorden te beschouwen als krenkend of discriminerend voor vrouwen en/of groepen.

Frans van Es werd als ‘vredeskind’ geboren te 's-Gravenhage op 29 mei 1945 als tweede en laatste telg in een gezin van vier personen. Hij zou volgens zijn vader en verwekker een symbool voor rust en vrede worden. Helaas, niets was minder waar. Overal waar hij zich vertoonde, wekte hij ongewild agressie op.

Het begon reeds op de kleuterschool. Waar een ander kind een standje kreeg, werd hij in de kast opgesloten. Moeders werden gewaarschuwd dat hij een slechte invloed op de andere kinderen had. Dat had hij deels te danken aan zijn vuurrooie haar, dat in die tijd als een schande dan wel als een handicap werd beschouwd. Daardoor bevond hij zich altijd in de oppositie en liet zich door niets of niemand beledigen of uitschelden. Er werd meteen gemept en wel zo dat zijn slachtoffer nog dagen daarna met de sporen daarvan rondliep. Werd echter de overmacht te groot, dan werd zijn broer erbij gehaald, die de zaak dan verder opknapte. Hij mocht op straat dan ook nooit meespelen, wat ontaardde in pesten en treiteren. Op de lagere school werd het geen haar beter. Er werden in totaal drie lagere scholen versleten. Men begreep hem niet en dat is zo gebleven totdat hij naar de Mulo ging.

De pubertijd verliep óók al niet vlekkeloos, omdat hij zich bewust werd van zijn belangstelling voor en zijn aantrekkingskracht tot het andere geslacht. Dat betekende onder meer dat hij, wanneer een ander braaf aan zijn huiswerk zat, óók met huiswerk bezig was. Alleen: niet in een studeerkamer, maar in een slaapkamer.

Zijn ouders hadden er slapeloze nachten van. ‘Neem eens een voorbeeld aan je broer’, hoorde hij dagelijks.

Zijn moeder was werkzaam in het onderwijs en hij was nu niet direct een toonbeeld van reclame voor haar. Hij werd regelmatig gespot met vrienden en vriendinnen van dubieus allooi, die alleen maar bezig waren met het bedenken en uitvreten van rottigheid.

Zijn vader was werkzaam bij de technische dienst van het toenmalige staatsbedrijf der PTT en was vaak van huis. Wanneer hij thuiskwam, waren de rapen meestal al gaar, omdat hij regelmatig naar huis belde

om te informeren of er nog bijzonderheden waren – en die waren er bijna altijd. Al met al heeft Frans een strenge opvoeding gehad en geen enkele maatregel was zijn ouders te dol om hem op het rechte pad te dwingen, maar helaas. Vandaar het contract bij de Koninklijke Marine, want daar zouden ze wel raad met hem weten, en dat wisten ze ook.

DEEL 2

Opleiding tot kwartiermeester

Na de Holland ging ik de kwartiermeesteropleiding in. Voor deze kaderopleiding werden we geselecteerd in Hilversum. Er waren 135 aanvragen, maar er konden er maar acht geplaatst worden. En daar mijn beoordelingen nogal afweken van de andere, door mijn kolere-streken, gaf ik mezelf weinig kans. Maar ziet, Van Es werd in de eerstvolgende opleiding geplaatst in de leeftijd van 20 lentes, wat voor die tijd een unicum was.

Ik zat in de klas met lui van over de 30 jaar, dus het was best wel moeilijk om je te handhaven, omdat ouwe lullen er doorgaans andere ideeën op nahielden. Maar met een vlotte babbel en wat kunstgrepen was dat al snel geen probleem meer en ging verder alles van een leien dakje. Ik slaagde met redelijk hoge punten en na een verdiend verlof werd de opleiding vervolgd op de kaderschool te Hilversum.

De kaderschool

Dit was de meest oninteressante kutopleiding die ik ooit bij de marine gevolgd heb. Typisch een verplichte opleiding die je zelf niet aanvraagt en die dan ook totaal niets met je vak te maken heeft. Ik was minderjarig, dus moest ik 's avonds om 12 uur binnen zijn.

En dat terwijl al mijn klasgenoten nachtpermissie hadden. Ik was in die periode in ondertrouw en het huwelijk zou op vrijdag 13 mei 1966 te 's-

Gravenhage voltrokken worden. Na een verkering van twee jaar en een verloving van een jaar moest het er dan toch maar eens van komen. We (mijn verloofde en ik) hadden afgesproken om elke maand een bedrag opzij te zetten, teneinde daarvan onze spullen te kopen.

Maar tussen voornemen en doen zit best wel een groot verschil. Elke maand nam ik me voor om volgende maand te beginnen en het is verbazingwekkend hoe drie jaar om kunnen vliegen. Daar kwam ik achter toen ik na enige cafébezoeken de hele linkerkzijde uit de nieuwe auto van mijn vader reed. En daar de verzekering niet wilde betalen, vanwege 'drank in het spel', moest drie dagen vóór het huwelijk mijn spaarbankboekje eraan geloven. Helaas kwam ik twee nullen te kort. De schade bedroeg 4500 gulden, voor die tijd een enorm bedrag, terwijl er maar 45 gulden op stond.

Door al dat gedoe werd ik nog bijna uit de opleiding getrapt. Ik was te laat binnen en men verweet me gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel, omdat ik gedronken had terwijl ik moest rijden. Kun je nagaan: 1966, en tóén waren ze al aan 't zeiken. Al met al werd er toch getrouwd. En nadat ik mijn aanstaande ervan had weten te overtuigen dat ze best wel geluk had gehad, omdat ze voor hetzelfde geld haar bruidsjurk zwart had kunnen laten verven, was het ergste leed alweer geleden. Een zwarte bruidsjurk had trouwens ook niet misstaan.

Hr.Ms. Soemba

Den Oever, september 1967. 'Kwartiermeester Van Es meldt zich voor de opleiding duiker 2de klas, schipper!' Zo gebeurde het dat mijn leven bij de Koninklijke Marine een heel andere wending nam.

In de maintenance (de werkplaats en het magazijn van de duikmaterialen) werd een duikzakje gehaald waarin je je spullen en je duikondergoed kon bewaren. Mijn instructeur, de bootsman Sekreve met hulpinstructeur matroos 1ste klas Jaap Snijder bekeken het stel rukkens met een blik van 'Jezus te paard, moeten we 27 hier duikers van maken?' De plunjezak met psu (persoonlijke standaarduitrusting) hoefde je de eerste drie dagen niet uit te pakken, omdat eerst werd bekeken of je de juiste mentaliteit wel bezat om duiker te worden. Het bespaarde een hoop tijd en moeite als dat niet het geval bleek te zijn: dan kon je meteen weer opzouten.

De eerste week gingen we met de gehele klas, 22 man, naar het marinezwembad op de rijkswerf en daar werd eerst een paar maal het bad rondgezwommen met een koppel om met 6 kg lood eraan. Daar vielen reeds twee man af. Alle elementaire zaken werden er beoefend, zoals het leegblazen van het masker en meer van dat soort zaken. Dit zou een hele week geoefend worden en eenieder werd zeer scherp in de

peiling gehouden, zowel onder als boven water. Iedereen deed dan ook z'n best om zo min mogelijk op te vallen, maar om de één of andere reden kwam ik weer in de picture. Waarschijnlijk vanwege mijn rooie haar.

Op woensdag sloeg wederom het noodlot toe, toen we opgehaald werden door de truck die tevens de voeding en de rantsoenen voor de bemanning van de Soemba meebracht. Na een ochtend in het zwembad stierf een ieder van de honger, dus besloot ik een brood open te maken. En toen ik, gezien de gelukzalige blik in mijn ogen, te kennen gaf dat een droge boterham na het zwembad lekkerder was dan een gebakje, stortte de hele klas zich op de broodmand, wat de inhoud aardig deed slinken.

Het probleem werd pas gemaakt toen we in Den Oever aankwamen. De bottelier stond hevig op z'n kut en deed het voorkomen alsof hij het zelf moest betalen. De gehele klas aantreden op het halfdek. Daar werd de man een half brood uitgereikt waarop we ons mochten uitleven. Om 13.00 uur iedereen in de les. Voor hen die niet bekend zijn met de tradities bij de marine: op woensdag eet de gehele marine de beroemde rijsttafel. Kun je het je voorstellen? Gieren in je tuig van de honger, onder de uitlaat van de kombuis, met een half bruinbrood. Ik stond tot 13.00 uur ongeveer te verzuipen in m'n eigen kwijl.

De eerste zes weken bestonden uit de opleiding tot hulpduiker. Na zes weken volgden we met een man of vier de opleiding tot het brevet duiker 2de klas. Aan boord van de Soemba bevonden zich niet alleen opleidingen, maar ook een aantal vast geplaatsten, zoals de kok Willem Reinders. Hij werd later mijn makker in het kwaad.

Gonda

Op een gegeven moment kwam Gonda aan de orde. Gonda was een ietwat oudere dame, die een speciale voorkeur had voor jonge jongens. En in het bijzonder voor duikers, omdat die over een perfecte conditie beschikten. Voor alle duidelijkheid: Gonda bezat tijdens mijn opleiding de respectabele leeftijd van 51 lentes.

Op een avond werden wij door Willem de kok geïntroduceerd bij haar thuis te Hippolytushoef. Willem nam het initiatief door Gon, zoals hij dat placht uit te drukken, d'r lorren van d'r reet te trekken. We keken onze ogen uit. Ik had inmiddels op m'n reizen al heel wat naakt mogen aanschouwen, maar dit sloeg echt alles. Nadat we eerst een loeiende eb in haar koelkast hadden gezopen, namen wij het ook niet meer zo nauw met de normen. Gon ging erop als een broedse kip. Je moest bepaald niet stil blijven staan bij het idee dat je in een ander z'n kielzog lag te blubberen. Maar ze zeggen wel eens: oefening baart kunst, en daar is alles van waar, want na een paar keer boeit je ook dát niet meer.

Wanneer we aan boord terug waren, verbaasde het me steeds weer dat ik van die ouwe plooienkut nog een harde lul kreeg, maar dat zal wel door de drank komen. We waren bij haar graag geziene gasten en op welk tijdstip we langskwamen, al was het midden in de nacht, er werd altijd geneukt.

Op een dag kreeg de manschappenkantine een kleurentelevisie. Deze werd door de commandant feestelijk geïnstalleerd terwijl in het korporaalsverblijf ernaast Gonda in d'r blote togus op een barkruk zat alsof het de gewoonste zaak van de wereld was. Eén ding wilde ze niet en dat was een beurt in het bijzijn van anderen, óf ze moesten meedoen.

Uitslag examen: 'Geslaagd', met een gemiddelde van 66,4. Samen met de machinist Van Keeken, die ik later nooit meer heb gezien. Ik bleef geplaatst op de Soemba en werd daardoor geen onbekende bij de plaatselijke horeca.

Tijdens evenementen werd er regelmatig een beroep op het personeel van de Soemba gedaan. Zo ook door vissers, die binnenkwamen met een net of tros in de schroef. Na verkregen toestemming van het werfje aan de overkant van de haven (Laan en Kooij) mocht een duiker het klusje klaren, wat doorgaans wel een mand vis opleverde. Dit mocht alleen wanneer de bok op de werf bezet was.

Het gebeurde eens dat er een Urker binnenkwam met een tros in z'n schroef; maar omdat die klanten zo gierig zijn als de neten, vroeg ik vooraf wat het schoof. Dan was het: 'We zetten wel een bak schol op het vlot.' Maar daar trok zelfs mijn kat in die tijd z'n neus voor op. Op mijn vraag of de tong op de bon was, kreeg ik als antwoord dat de tong 13 gulden de kilo kostte, alsof dat mijn schuld was. We keken dan wel even onder z'n schip, maar niet langer dan twee minuten; en met de mededeling dat ik het niet kon, voeren we in de rubberboot terug naar de Soemba, waar zo'n eikel meteen op de zwarte lijst werd geplaatst. Er zat voor hem niets anders op dan te wachten totdat de bok

van Laan en Kooij vrijkwam, wat hem dan de lieve som van 800 gulden per uur kostte. Eigen schuld, dikke bult. Verkeerde zuinigheid.

De MUD-boot

Elke vrijdagmorgen, vaste prik, gingen we met de MUD-boot (een snelle boot met veel vermogen en weinig diepgang) het wad op. Regelmatig zaten de vissers die van zee kwamen, vast op een zandbank met laag water en dan kwamen wij als door de hemel gezonden. Met een 'Wat voor vis hebben jullie aan boord?' werd er een trosje vastgemaakt en met een 380 PK GMC diesel scheurden we de ongelukkige over de bank

dan wel van de bank af, wat dan uiteraard een goede mand vis opleverde.

Terug bij de Soemba werd de vis verdeeld, en de mannen die eigenlijk altijd buiten de boot vielen zoals de torpedomaker, de schrijver en de ziekenverpleger, die door hun werkzaamheden op het schip vastzaten, werden van een lekker braadje voorzien. Totdat de sergeantziekenverpleger over de reling hing en naar beneden riep dat de vis zeker weer voor die kutduikers was. 'Sergeant, alleen de gedachte al! Ik ben toevallig net een pak tong voor ú aan het klaarmaken.' 'Oh sorry hoor, het was zo niet bedoeld. Sorry.' Speciaal voor hem werd er een extra groot pakket met vellen, koppen en darmen ingepakt en met nogmaals een 'Sorry' ging hij huiswaarts. Later hoorde ik van zijn korporaal dat hij zondag eters had en dat er met een breed 'Houden jullie van gebakken tong?' een zoi afval te voorschijn kwam. Laaiend was-ie.

Ik zorgde er natuurlijk wel voor dat ik in de toekomst geen gebruik van zijn diensten hoefde te maken, want je kon er vergif op innemen dat je kon rekenen op verschrikkelijke wraak.

Tapbaas

In die periode werd ik gekozen tot tapbaas en ik stelde meteen het zwarte tientje in. Elke korporaal betaalde een tientje, waarmee ik goedkope drank, pinda's etc. inkocht, wat overigens ten strengste verboden was. Deze artikelen moesten bij de Marcandi (marine kantine dienst) ingekocht worden, maar die lui waren hartstikke duur. Dus de koorts voor ze. En zo verdiende ik geld om eens in de paar maanden een gezellige avond met vrije tap en een hapje te organiseren voor de korporaals met hun echtgenotes. Wanneer iemand werd overgeplaatst, kreeg-ie z'n tientje terug.

Het was daarentegen traditie dat iedereen die werd overgeplaatst, overboord werd gelazerd. De korporaalziekenverpleger Gerard Schmit voelde daar weinig voor en vertrok met de noorderzon, wat de tap weer een joet opleverde. Maar wáár ik Schmit ook tegenkwam, op Curaçao of op welk schip dan ook, pijpte hij over dat klote-tientje. Naar aanleiding van een duikongevalletje, waarbij ik onder water vastzat en in plaats van lucht bagger binnenkreeg, werd ik 's avonds met een moddervergiftiging opgenomen in de

centrale ziekenboeg te Den Helder. Toen ik m'n ogen opendeed, was het eerste wat ik hoorde: 'M'n tientje.' En ja hoor, godverdomme, die kut van een Schmit. Toen hij met pensioen ging, ben ik hem gedag gaan zeggen en heb hem een ingelijst tientje overhandigd. Die achtervolgt me niet meer.

Steenpuist

Florafeesten in Den Oever. Met een paar man de hele dag de Naco-garage optuigen en versieren met vlaggen. De Naco is de plaatselijke streekbus-onderneming, waar de bemanning van de Soemba elk jaar de garage voor versiert. Er werd uiteraard de hele dag lekker gezopen en dan 's avonds de wal op met reeds een respectabele sloot drank in het lijf. Hier en daar wat gegeten en toen naar de Eerste Aanleg. Dit was een kroeg vlak bij de haven, waar we nog wel eens een snuffel pikten na het sporten, want daar kwamen we tenslotte langs na de veldloop.

Hangend aan de bar bestelde ik een bier en toen ik naar links keek werd mijn blik gestreeld door een beeldschone vrouw. Op mijn vraag of ze een biertje meedronk, reageerde ze enthousiast en toen het ijs gebroken was wandelden we samen richting haven. Naast de werf lag een grote berg basaltkeien en toen we even gingen zitten nam ik het initiatief om te kijken of ze ergens voor in was en tot hoe ver ik kon gaan.

Na wat geëtter met knoopjes trok ik haar blouse uit. Ze droeg geen beha en er vertoonden zich een paar kanjers van tietten. Omdat ik altijd al een tiettenliefhebber was, waarschijnlijk omdat ik de borst na mijn geboorte heb moeten ontberen, had ik er rap één in m'n mond. Maar er was iets vreemds, ik proefde iets onbekends. En daar was ik snel achter. Toen ik haar vroeg of ze misschien pas een kind had gekregen, omdat er volgens mij melk uit die tepel kwam, vertelde ze dat er een steenpuist naast haar tepel zat, die nu waarschijnlijk doorgebroken was. Godverdomme, zit ik hier een negenoog uit te zuigen. Ben jij helemaal van de pot gepleurd? Maar met een sloot drank in je reet doe je meestal niet zo moeilijk meer en pak je gewoon de andere tepel om mee te spelen. Verder ben ik die avond niet gegaan, want wie weet wat voor verrassingen ik nog meer zou tegenkomen.

De volgende morgen ochtendsporten. Dat was, vaste prik, een rondje Oosterland, 7 kilometer draven. Het was wel eens wat moeilijk, maar je liep in één keer alle drank uit je lijf. Inmiddels had ik de jongens verteld van dat stuk dat ik oppikte in de kroeg, maar ik hoefde niks meer te zeggen, omdat de meesten ons hadden zien schuiven. Bij de bushalte bij Zomerdijk aangekomen, het plaatselijke restaurant, stond er een spoorwegongeluk waar je normaal je hond nog niet tegenaan laat pissen, heel enthousiast te doen en toen we haar passeerden liet ze een luid 'Dag Frans!' horen. 'Krijg de koorts, wie is dat nou weer?' Dat is dat stuk van gisteravond, weet je nog?' Inmiddels werd me duidelijk waarom ze zo gemakkelijk meeding zonder dat ik er eerst voor een gulden of bier in had moeten schoffelen. Met weer een ervaring

rijker ben ik die avond naar huis gegaan en heb maar een beetje voor het culturele aquarium (tv) gehangen.

Strafdienst

Ik woonde in die tijd in het dorpje van Ewijcksluis en had een redelijk grote tuin. Omdat mijn echtgenote gek was van tuinieren en ik niet, moest er iets gevonden worden op het ompspitten. Toen er op een dag vier strafdienstgasten waren, die door mij ingedeeld moesten worden, kreeg ik een perfect idee. Ik nam die lui mee naar huis, waar ze met z'n vieren op de spade konden. Dat was dus $4 \times 2 = 8$ uur spitten. Maar toen dat de volgende morgen uitlekte, brak de pleuris uit. Ik heb heel wat moeten uitleggen en met een blik in m'n ogen als een suède-schoenenhond beloofde ik plechtig dat dit nooit meer zou voorkomen.

Hr. Ms. Limburg '69

De Limburg was een onderzeebootjager type B, met 247 bemanningsleden aan boord. Het waren onwijs gezellige schepen met betrekkelijk weinig accommodatie, wat resulteerde in een goede onderlinge verstandhouding. Ik was aan boord geplaatst als duiker, samen met de korporaal-geschutskonstabel Joop Rozen en de sergeantmachinist Roel de Weert. Verder was ik natuurlijk ingedeeld als kwartiermeester bij een zeewacht-divisie.

Mei 1969, opstand te Curaçao

Plotseling kregen we te horen dat we naar Curaçao zouden vertrekken, in verband met versterking van de aldaar verblijvende schepen. Er waren op Curaçao onlusten uitgebroken en er was door de eilandbevolking al heel wat in de fik gestoken, zoals huizen en winkelpanden en er werd ook op grote schaal geplunderd. O.K., we zullen wel zien wat het brengt. Er moesten veel voorbereidingen worden getroffen, zoals de tropenbarang (uitrusting) voor de bemanning, de vaccinaties, voeding, etc. Er komt heel wat voor kijken wanneer een schip met spoed weg moet. Het was voor mij de eerste keer dat ik richting Antillen ging en ik verheugde me op de tropische flora en fauna.

De cactus die bloeide

Joop had mij verhalen verteld over cactussen zo hoog als telefoon- palen. Ik hing aan zijn lippen wanneer hij weer wat vertelde en ik popelde om het met eigen ogen waar te nemen. Op Curaçao aangekomen, werden we eerst op de hoogte gesteld van de situatie. We werden ingedeeld bij de zogenoemde

'rebes rol' (rellenbestrijding). Ja, bij de marine verzinnen ze dit soort zaken ter plekke. Je houdt het niet voor mogelijk.

Nadat we op de beide andere schepen over en weer gedag hadden gezegd en bier gedronken, zijn we voor ons doen die avond redelijk vroeg op onze tampat (kooi) gaan liggen, omdat er de volgende morgen vroeg een inspectie onderwater schip op het programma stond. Dit hield in: het inspecteren en/ of schoonmaken van de schroeven en roeren, de in- en uitlaten en de asdic dome, een detectiemiddel voor het opsporen van onderzeeboten.

's Middags ging ik met Joop de wal op en onderweg nam ik een Cadushi mee, zo'n cactus zoals je ze in cowboystripverhalen tegenkomt. Ik deed wat zand in een whiskykist en zette hem in het slaapverblijf onder de trap. Ik wilde hem mee naar huis nemen, me niet realiserend dat ik daar nog ruim de tijd voor zou krijgen. De volgende morgen, toen ik wakker werd, kon ik mijn ogen nauwelijks geloven. Mijn cactus stond geheel in bloei. Maar toen ik dichterbij kwam, bleken het geen bloemen maar druiven te zijn, die door Joop keurig op elke stekel waren vastgeprikt. Hij lag in z'n lorren te pissen van de lach, net als de rest van de maten. Ik heb verder niet gereageerd, maar nam me heilig voor om wraak te nemen. Die liet niet lang op zich wachten.

De king's helmet

Na een paar dagen vertrokken we naar Bonaire. Het scheen dat Bonaire te boek liep als Divers' Paradise. Joop had met de chef-duiker geregeld dat we met de rubberboot naar een mooie duikstek konden, en de commandant zou meegaan om een plonsje te wagen onder onze bezielende leiding. Op de locatie aangekomen, zou Joop met de commandant een trek maken en ik zou in de boot blijven als stand-by voor de veiligheid. Moederziel alleen in een rubberboot verveel je je al snel de pleuris. Net op het moment waarop ik bedacht dat dit best wel kut met peren was, kwam Joop boven en slaakte een kreet. Een knoert van een king's helmet bracht hij naar boven. En inderdaad, een prachtige schelp. Joop was alweer verdwenen en ik ging verder met vervelen.

Opeens moest ik weer aan mijn cactus met druiven denken. Opeens moest ik ook verschrikkelijk nodig schijten. Midden in de rubberboot, van God en alle mensen verlaten, liet ik m'n zwembroek zakken en hield de schelp tegen mijn reet. Ik schatte dat er zo'n slordige 20 centimeter het lichaam verliet en zich nestelde in de gleuf van de schelp en onder een plechtig 'vaarwel mijn bruine broeder' husselde ik een ouwe stampot andijvie de schelp in.

Toen Joop bovenkwam en de commandant honderduit vertelde over de schoonheid onder water, vroeg ik wat er nu precies in zo'n schelp zat. 'Wat bedoel je eigenlijk?' vroeg Joop. Dus vertelde ik hem dat er iets in bewoog. En zo begon Joop uit te leggen hoe dat in elkaar stak. Toen na verloop van tijd dat beest weer begon te bewegen, zei Joop: 'Kijk, daar heb je 'm weer!' Terwijl hij, om te bewijzen dat het een beest was, zijn wijsvinger tot aan het tweede kootje in de gleuf van de schelp stopte, kwam Joop tot de ontdekking dat het beest in de schelp afgaf. Nooit heb ik iemand lulliger zien kijken. Toen

ik zei dat-ie volgens mij hartstikke dood was, omdat-ie stonk als de neten, rook Joop eens aan z'n vinger en deelde mee dat het net stront was.

Als een quizmaster gaf ik Joop toestemming om door te gaan naar de volgende ronde, omdat hij in één keer het goede antwoord wist. Toen hij nog steeds hulpeloos met z'n vinger vol stront in de lucht stond, vertelde ik hem hoe dat kwam. Joop had er verder wel vrede mee, alleen die ouwe vond het smerig. Hij vond mij een viezerik en heeft de rest van de middag niet meer tegen mij geluld. Lekker belangrijk.

De vergissing

Toen we terug aan boord waren, heb ik Joop nog even aan mijn Cadushi met druiven herinnerd en omdat Joop een enorm sportieve kerel is, hoefde ik verder niet meer op mijn hoede te zijn.

Er was ook een korporaal vuurleidingkonstabel aan boord geplaatst, ene Joop Thomassen. Een kleine Indische jongen, die op een zeker moment bij de artillerieofficier moest komen, de Ltz (luitenant ter zee) P.E.R. Leertouwer. Daar werd hem aangezegd dat hij, als hij nog langer met Rozen en Van Es bleef omgaan, zijn marinecarrière wel aan de kapstok kon hangen. Wij hadden een zeer slechte invloed op onze omgeving.

Joop Thomassen werd echter de jongste vakofficier ooit in zijn dienstvak aangemaakt. 'Zat je er toch maar mooi even naast, P.E.R.!' Het was

voor de adelborsten te hopen dat hij niet dezelfde vooruitziende geest had toen hij baasje op het KIM (Koninklijk Instituut Marine) werd.

Op de bodem

Terug op Curaçao werd er weer gedoken. Toen ik afdaalde en het sein 'Op de bodem' gaf, vond ik een baal cement. Door middel van een seintje aan de lijn gaf ik te kennen dat ik een touwtje nodig had. Dat werd met een harpsluiting aan de seinlijn gebonden en kwam zo terecht bij de duiker. Daar bond ik de zak cement mee vast en gaf een ruk, ten teken dat ze vanuit de rubberboot konden doorhalen. Je kunt het je voorstellen: een steen van 50 kilo – want cement wordt ook onder water hard – aan een dun lijntje. Joop trok zich de pleuris en eenmaal aan de oppervlakte moest hij 'm weer loslaten.

....'Weet je nog, Joop, een cactus met druiven?'

....'Daar heb ik godverdomme met m'n vinger voor in de stront gezeten,

.....weet jij nog?'

....'Sorry, Joop, was ik effe vergeten.'

De volgende dag waren we op de schroeven bezig en Joop stond aan dek toen de officier van de wacht aan hem vroeg hoe lang hij zijn adem kon inhouden. Joop dacht na en zei: 'Zeven minuten.' De officier van de wacht keek hem ongelovig aan en toen Joop zei dat hij er wel een doos bier op

durfde te zetten, dacht de man na. Dat zou snel verdiend zijn! Dus zette hij in, keek op zijn horloge, terwijl Joop te water sprong en rechtstreeks naar de schroefas zwom waar ik me op dat moment bevond om even uit te rusten. Joop gebaarde dat hij wel een beetje lucht kon gebruiken en zo hebben we een kleine tien minuten, samen op één ademhalingsautomaat, op de schroefas gezeten. Niemand snapte er ene moer van en toen Joop hijgend en proestend bovenkwam en simuleerde dat hij eerst even moest bijkomen, schoof de officier van de wacht als een boer met kiespijn zijn doos bier af. 'Proost' en wat smaakte die lekker.

Opleiding duiker 1ste klas, 1969 – 1970

Hoe hebben ze het bij elkaar gekregen? Een geselecteerd stelletje rapalje. Instructeur kwartiermeester/seinmeester Cor Hartenberg heeft aan deze opleiding menig grijze haar overgehouden. Wat wil je ook met

cursisten als Jan Bladder, Raoul v.d. Weerdt, Rob Eikema, Frans van Es, Piet Koehof en Rijk Griesel?

Alles verliep vlekkeloos. Maar zodra we onder de rook van de Soemba weg waren, moest de instructeur alle zeilen bijzetten om het gajes in 't gareel te houden. En dan doel ik met name op de tripjes die er gemaakt werden met de havenduikvaartuigen. Deze werden in het kader van de opleiding verwerkt in het lesrooster en het doel ervan was om op andere locaties dan Den Oever duik oefeningen uit te voeren, zoals bodem en sluisonderzoeken, het beoefenen van diverse zoekmethoden, etc.

Overdag was het hard werken, maar 's avonds na de avond oefening, die dagelijks op het lesrooster stond, gingen de boys aan land om zich te vermaken. Meestal werd er een vette kroeg opgezocht, dus ook op een avond dat we met de Triton, een havenduikvaartuig, in Hoorn lagen.

De eerste wacht

De eerste avond had ik zelf de eerste wacht, van 20.00 tot 24.00 uur. Ik liep een beetje over de steiger en daar kwam een kanjer van een jacht aan, dat trachtte af te meren. Toen ik een trosje waarnam, waren de miserabele oogsplitsen het eerste wat me opviel. Later op de avond heb ik die er opnieuw ingezet en als dank werd ik uitgenodigd aan boord om een borrel te drinken met de kapitein, zijn echtgenote en een vriendin. De ligging van het jacht was perfect, omdat ik vanuit de salon de Triton geheel in de gaten kon houden.

De kapitein, een makker die al aardig de middelbare leeftijd naderde, vond het op een gegeven moment welletjes en zei dat hij ging slapen. 'Hè, wat jammer nou!' Zat ik verder alleen met deze twee dames. De echtgenote was vele jaren jonger dan de kapitein. Beide waren wel iets ouder dan ik, maar daar werd-ie zeker niet kleiner van.

Na een paar borrels miste de alcohol zijn uitwerking niet en toen de dames te kennen gaven dat ze het warm kregen, stelde ik voor om dan maar iets uit te trekken. Daar gaf de vriendin meteen gehoor aan. De echtgenote was wat trager, omdat ze bang was dat haar man plotseling zou binnenkomen. Ze had wel schijt aan 'm, vertelde ze, maar ze kon het luxe leven niet missen. Toen ze er zeker van was dat-ie sliep, ging ook háár trui eraan.

Volgens mij was het voor de dames maar behelpen met hun kapiteintje, want ze waren zo geil als een mannetjesaap. Jezus wat een tietten. En dat wisten ze óók. Dat was nog eens de wacht hebben! Terwijl de vriendin zich zat te vingeren, wat me geweldig opwond, hield de echtgenote zich bezig met een perfecte 'blow job'. Ik wist meteen

waarom de kapitein haar aan boord had. Wat kon dat mokkel zuigen en slikken. Tot de laatste druppel. Er is niet geneukt, want de tijd begon te dringen. Wel heb ik nog een dag of twee met een gevoelige knop rondgelopen.

Om 00.00 uur werd ik afgelost door de hondenwacht, van 00.00 tot 04.00 uur. De volgende morgen gooide ik, alsof er niets gebeurd was, de trossen los. Met een 'Tot ziens en bedankt voor de gastvrijheid en het vertrouwen' verlieten zij de haven van Hoorn.

Volgende keer deel 3 !

Koninklijke Marine

Marinebewapening 1900-2000

Deel 3

Inleiding

Wat maakt een schip een marineschip?

Volgens het internationaal recht is een oorlogsschip "...een schip dat behoort tot de marinestrijdkrachten van een staat en dat de uiterlijke onderscheidingstekens draagt van oorlogsschepen van zijn nationaliteit."

Het Nederlandse onderscheidingsteken is de oorlogswimpel: een lange smalle scheepsvaan in de kleuren rood-wit-blauw. Deze wordt op volle zee gevoerd aan de hoogste mast van een oorlogsschip.

Voorts vermeld het internationaal recht dat oorlogsschepen "...bevoegd [zijn] tot het verrichten van oorlogshandelingen".

Om oorlogshandelingen te verrichten is een oorlogsschip voorzien van bewapening. Het schip zelf is in dat geval een transportmiddel om wapens en de mensen die ze bedienen naar een plek ter wereld te brengen waar ze ingezet kunnen worden. Zonder de bewapening kan een schip geen oorlogshandelingen uitvoeren.

Tallose studies zijn er in de loop der tijd verschenen met als onderwerp de geschiedenis van de Koninklijke Marine in het algemeen, schepen en mensen in het bijzonder en de rol van de marine bij speciale operaties en gebeurtenissen. Vreemd genoeg is er in Nederland, op enkele uitzonderingen na, nog geen onderzoek gedaan naar één van de meest essentiële kenmerken van het oorlogsschip: de bewapening.

Dit document pretendeert niet een volledig historisch overzicht te bieden van de historie van de bewapening van de Koninklijke Marine. Zij is ook niet bedoeld als wetenschappelijk onderbouwd naslagwerk van waaruit allerlei andere bronnen kunnen worden aangeboord. Maar wat niet is, kan nog komen...

1965-2005

Geleide wapens en moderne vuurleiding

In 1964 neemt de Koninklijke Marine de eerste geleidewapen kruiser in gebruik: Hr.Ms. De Zeven Provinciën. Vuurleidingprocessen worden steeds effectiever: radar, sonar, passieve electronica en computers vergroten de trefkans met reuzensprongen. Raketten en torpedo's kunnen afstanden overbruggen die tot dan toe onbereikbaar waren. Maar ondanks alle moderne ontwikkelingen blijft het 'goeie ouwe' kanon prominent aanwezig.

In dit hoofdstuk treft u voor de periode 1965 tot 2005:

- geschut;
- raketten.

1965: 15,2 cm kanonnen

De kruisers van de De Ruyter-klasse (1954-1976) waren oorspronkelijk ontworpen als platform voor drie drielingtorens van 15cm kanons.

Na de oorlog werden de kruisers afgebouwd en voorzien van vier dubbeltorens van 15,2cm van de Zweedse firma Bofors. De wapens vershoten maximaal 10 granaten (51 kg p/st!) per minuut per loop over een effectieve afstand van 20 kilometer. Bij de verbouwing tot geleidewapenkruiser in de periode 1962-'64 werden de achterste 2 geschutstorens van De Zeven Provinciën verwijderd om plaats te maken voor de Terriër raketlanceerinstallatie.

Aan boord van de kruiser De Zeven Provinciën geven toren 1 en 2 een salvo over bakboord

1966: Kanon van 12cm no. 10

De hoofdbewapening van de onderzeebootjagers van de Holland- en Friesland-klasse (1951-1983) bestond uit twee dubbelstorens met 12cm kanons.

Het kanon van 12cm no. 10 verschoot per minuut 80 granaten over een effectieve afstand van 15 kilometer. De geschutstorens van de onderzeebootjager *Gelderland* werden in 1976 geplaatst aan boord van de geleide-wapen fregatten van de Tromp-klasse (1976-2001). Als zodanig heeft dit type kanon bijna een halve eeuw deel uitgemaakt van het Nederlandse marine-arsenaal.

Kanon van 12cm no.10 op de bak van een onderzeebootjager

1970: Kanon van 4,5 inch

De zes fregatten van de Van Speijk-klasse (1967-1986) waren geënt op het Britse Leander-ontwerp.

Samen met dit ontwerp kwam het Engelse kanon van 4,5 inch mark 6 mee. Met een vuursnelheid van 18 schoten per minuut was dit storingsgevoelige wapen niet echt een vooruitgang. Bij

de *Midlife Modernisation* van de schepen eind jaren '70 werd de 4,5 inch vervangen door het Oto Melara 7,6cm snelvuurkanon.

De wapentechnische dienst van het fregat Hr.Ms. Isaac Sweers bij het kanon van 4,5 inch.

1998: Oto Melara 7,6cm snelvuurkanon

De acht multi-purpose fregatten van de Karel Doorman-klasse (1991-) kregen evenals hun voorgangers (de standaard-fregatten van de Kortenaer-klasse) de beschikking over het Italiaanse 7,6cm Oto Melara snelvuurkanon.

De *Super Rapid* uitvoering van dit wapen verschieft 120 granaten per minuut en is inzetbaar tegen zee- en luchtdoelen.

Het Oto Melara snelvuurkanon aan boord van het fregat Hr.Ms. Willem van der Zaan

1992: Mitrailleur van 20mm no.2

Het ontwerp voor de Oerlikon 20mm mitrailleur dateert van vóór 1940. Tijdens en na de Tweede Wereldoorlog werden diverse Nederlandse marineschepen met deze wapens uitgerust.

De Oerlikon bezat een vuursnelheid van 480 schoten per minuut en werd ingezet als luchtdoelmitrailleur en voor de nabijheidsbescherming tegen kleine snelle vaartuigen. De effectieve schootsafstand bedroeg 1000 meter en het trommelmagazijn bevatte 60 patronen.

Van de jaren '50 tot en met de jaren '90 stonden Oerlikons opgesteld aan boord van de meeste mijnenvegers, patrouillevaartuigen en fregatten. Pas aan het begin van de 21e eeuw werden de laatste Oerlikons uit het marine-arsenaal afgevoerd. Inmiddels is hun taak overgenomen door Browning 12,7mm mitrailleurs.

Bemanningslid van de Pieter Florisz tijdens een exercitie in 1992.

De patroontrommel is niet op het wapen geplaatst.

De webbing zak is voor het opvangen van de lege hulzen.

1980: SM-1 Standard Missile

Voor de verdediging tegen luchtdoelen op middellange afstand beschikten de GW-fregatten Tromp en De Ruyter over de SM-1 Standard Missile.

Het bereik van dit wapen bedroeg ca. 35 kilometer en de schepen hadden er 40 aan boord. De raket maakte gebruik van een semi-actief geleidingssysteem, waarbij het wapen de radargolven uit het *Tartar* vuurleidingssysteem aan boord van het schip gebruikte voor het bepalen van richting en afstand tot het doel.

Raketlancering vanaf het geleidewapen fregat Hr.Ms. Tromp

Met de toenemende luchtdreiging in de jaren tachtig van de 20e eeuw besloot de Koninklijke Marine een tweetal geplande standaardfregatten te modificeren tot luchtverdedigingsfregatten. De L-fregatten *Jacob van Heemskerck* en *Witte de With* beschikten over het *Standard Missile SM-1* raketsysteem voor de luchtverdediging op middellange afstand. Op de foto is duidelijk te zien hoe de *STIR* vuurleidingradar (de halve bol) is gericht op het doel.

Raketlancering vanaf het luchtverdedigingsfregat Witte de With

1998: Sea Sparrow

Voor de luchtverdediging op korte afstand beschikten de geleidewapen fregatten van de Tromp-klasse over het Sea Sparrow raketsysteem.

Dit systeem bestond uit de kenmerkende Mk.29 lanceerinstallatie (8 raketten in beweegbare lanceerinrichting) en de WM25 radar van Hollandse Signaal Apparaten. Het bereik van de Sea Sparrow raket bedroeg 19 kilometer.

Lancering van een Sea Sparrow raket aan boord Hr.Ms. Tromp

De acht multi-purpose fregatten van de Karel Doorman-klasse (1991-) vervoeren 16 Sea Sparrow raketten in de Mk.48 vertical launch (VLS) canisters aan de bakboordzijde van de helicopterhangar.

De RIM-7 *Sea Sparrow* is in eerste instantie bedoeld tegen vliegtuigen en raketten, maar kan ook tegen schepen worden ingezet. Aan boord van de Nederlandse fregatten wordt het wapen naar het doel geleid door de STIR vuurleidingradar. De raket heeft een bereik van 19 kilometer.

Aan boord van de M-fregatten wordt de Sea Sparrow verticaal gelanceerd, waarna de raket de straal van de vuurleidingradar opzoekt die op het doel is gericht.